

QUÆSTIO III. — QUINAM INTELLIGANTUR PER CÆCOS ET CLAUDOS, QUOS PRIUS AUFERRE DEBEBAT DAVID, QUAM EXPUGNARE ARCEM SION.

Cap. V, 6 : *Et abiit rex et omnes viri, qui erant cum eo, in Jerusalem ad Jebusæum habitatorem terræ; qui scilicet adhuc habebat arcem Sion in potestate sua, unde filii Israel a tempore Josue usque nunc non poterant Jebusæos expellere.*

Dictumque est Davidi ab eis : *Non ingredieris huc, nisi abstuleris cæcos et claudos.* Varii varie hos cæcos et claudos exponunt. Verisimilius est, in propugnaculis Sion, ad aspectum Davidis collocatos fuisse viros cæcos mutilosque, qui thrasonice jactarunt se solos arcem defensuros, ac Davidem propulsaturos.

Hinc ita scribit Josephus, lib. VII Antiq., cap. 2 : *Jebusæi in mœnibus quotquot erant cæci vel claudi, aut alioqui muti in contemptum regis collocatis, dictabant hos ad arcendum hostem sufficere, freti munitionum firmitate, quo ludibrio ad iram concitatus, oppugnationem aggreditur.*

Cum igitur arx tam natura loci, quam arte esset munitissima, et humano judicio inexpugnabilis, Jebusæi Davidis conatus hostili sarcasmo irridebant; quasi dicerent : Frustra tentas, o David, arcem nostram oppugnare, quæ ita munita est, ut vel a solis cæcis et claudis, quos in ea vides, defendi possit. Age ergo, si tibi est animus, arcem aggredere; et in ejus muros transvola, et tolle inde, si potes, cæcos et claudos : sed noveris, post cæcos et claudos, nos oculos, et manibus pedibusque valentes, tibi occuros, et te tuosque e mœnibus deturbaturos.

Veros defoculos, vel alio infortunio inutiles bello factos (qui, v. g., sumptu publico alebantur) Jebusæos milites positos fuisse in muris Sionis, patet ex y. 8, ubi dicitur quod abstulerit David, utique per militiæ duces Joab, cæcos et claudos odientes animam David : et quidem, ut LXX habent : In gladio, seu pugione, eos delevit.

Hinc etiam refellitur Hebræorum expositio, qui per cæcos et claudos intelligunt imagines Isaac et Jacob; eo quod Isaaco caligaverint oculi, Jacob autem claudicaverit ex lucta cum angelo; quorum imagines rabini putant ad muros fuisse expositas, ut per eas admonerentur Israelitæ fœderis quod cum Isaac et Jacob, progenitoribus eorum, pepigerat Abimelech Jebusæorum proavis (Gen. XXVI), ac proinde absternerent a bello et invasione suæ arcis.

Quod hæc expositio merito refellatur, patet : quia imagines illæ non erant odientes animam David. Eadem ratione refutatur expositio Burgensis, in additionibus ad Lyranum, existimantis fuisse idola, quæ Jebusæi quasi deos tutelares collocarunt in propugnaculis.

De proprie dictis claudis et cæcis hunc locum intelligunt, præter Josephum, Angelonius, Procopius, Lyranus, Theodoretus, Abulensis, et alii communiter.

Dices : Videtur potius dicendum quod fuerint idola, siquidem y. 8 habetur : *Idcirco dicitur in proverbio : Cæcus et claudus non intrabunt in templum; quia idola erant in templum inferri prohibita : at vero hominibus claudis et cæcis licebat ingredi templum; nam eos in illo curavit Christus, Matth. XII, 14.*

R. In hebraico pro voce templum esse positum domum, ut patet ex versione Pagnini et Arie. Hinc Vatablus dicit, sensum proverbii esse, quod postea non fuerit permissum, ut arcem Sion, in qua erat domus et palatium Davidis, ingrederentur unquam cæci et claudi, in memoriam opprobrii quo Jebusæi insultarant Davidi.

Nec obstat, quod LXX interp. verterint : *In domum Domini*, et S. Hieron. : *In templum*; quia David templi ingressu non prohibuit Hebræos, sed Jebusæos; sed Hebræi enim sarcasmo sarcasmo commutantes, deinceps omnes Jebusæos cognominabant cæcos et claudos, eisque in congruam sœnitatis pœnam statuit David, ne quis eorum in arcem Sion, et multo minus in tabernaculum vel templum in monte ædificatum ingrederetur. Unde dum volebant Israelitæ significare, aliquem vanæ ostentationis et stultæ jactantiæ suæ pœnas dedisse, præfato proverbio utebantur.

P. quomodo intelligendum sit quod dicitur y. 8 : *Proposuerat enim David... præmium, qui percussisset Jebusæum, et tetigisset domatum fistulas.*

R. interpretes communiter intelligere imbrices, vel canales, qui erant in summitate murorum arcis Sion, ut aqua pluvie e mœnium superficie delueret. Præmium ergo David statuit, ut qui primus summitatem murorum et canalium Sionis apprehenderet, ac eos transiliens in arcem intraret, fieret dux et princeps militiæ : quod fecit Joab; ut patet ex I Paralip. XI, 6.

CAPUT VI.

David solenni pompa educit arcem Domini e domo Abinadab : sed quia in itinere Oza percussus a Deo, metuens eam in suum palatium deducere, diverit in domum Obededom; ac postea illam reducit Jerusalem in tabernaculum istic erectum, ludens et saltans coram ea : hinc ridetur ab uxore sua Michol, quæ a Davide compectitur.

QUÆSTIO PRIMA. — CUR OZA REPENTINA MORTE A DEO PERCUSSUS SIT.

Vers. 2 : *Surrexitque David... et universus populus... ut adducerent arcem Dei, ex Gabaâ in civitatem regiam Jerusalem; tum ut arca ibidem magis honorifice collocaretur, tum ut David eam apud se haberet, et coram ea Deum veneraretur et invocaret.*

Super quam invocatum est nomen Domini exercituum, sedentis in cherubim super eam : enimvero super alas cherubimorum, quæ propitiatorum obumbrabant, angelus, vires Dei representans, in assumpto corpore sedebat, ita ut haberet arcem pro scabello pedum; et inde dabat oracula ac responsa.

y. 3 : *Et imposuerunt arcam Dei super plaustrum novum : imitati fuerunt Philistæos, quorum principes eam sic remiserant, lib. I cap. VI.*

y. 6 : *Postquam autem venerunt ad arcam Nachon (hic fuit binomius, nam I Paralip. XIII, ubi hæc eadem historia refertur, Chidon vocatur), extendit Oza manum ad arcam Dei, et tenuit eam; quoniam calcitrabant boves : id est, calcitrando videbantur quodammodo dejecturi arcam in terram. LXX Interp. habent : Tenuit eam, quoniam circumflectebat eam vitulus. Chaldaus transfert : Quia propulerant eam boves. In textu nostro I Paralip. XIII, 9, dicitur : Bos quoque lascivius paululum inclinaverat eam.*

y. 7 : *Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, et percussit eum super temeritate.* Cum arcam labentem sustentare, ne fœde laboretur et plastro, opus videatur fuisse servatæ potius quam violatæ religionis, merito causa quaeritur, cur Oza repentina morte percussus sit a Deo, et mortuus juxta arcam.

R. et dico : Præcipua ratio mortis Oza, ejusque peccatum et temeritas in eo fuit, quod deterritus labore bajulandi suis humeris arcam, auctor fuerit quod plastro deveheretur : siquidem levitæ debebant arcam suis humeris portare, juxta præceptum Domini Numer. IV, 15. Unde S. Hieron., Epist. 48 ad Sabinianum, cap. 5, ita scribit : *Oza levites arcam Domini, quam portare ipse debuerat, quasi ruentem sustentare voluit, et percussus est.* Ejusdem sententiæ sunt Theodoretus, q. 20, Procopius, Lyranus, Estius ac alii : et hæc est opinio omnium maxime communis, ait Sanctius.

Et revera ipse rex David, trimestri post correcturus errorem in presentia arcæ translatione commissum, jussit arcam, non iterum plastro, sed humeris deferri, ut constat ex y. 15, ne alias iterum periretetur; ut patet ex I Paralip. XV, 2, ubi dicitur David : *Illicitum est ut a quocumque portetur arca Dei nisi a levitis.* Et y. 12 : *Vos qui estis principes familiarum leviticarum... afferite arcam Domini Dei Israel ad locum qui ei præparatus est : y. 15, ne ut a principio, quia non eratis presentes, percussit nos Dominus, sic et nunc fiat.* Unde et ibidem subjungitur y. 15 : *Et tulerunt filii Levi arcam Dei, sicut præceperat Moyses juxta verbum Domini, humeris suis, in vectibus.*

Quod autem arca sic deberet portari, Oza nullo modo debebat ignorare. Aliud est de Davide, qui excusari facile potest, etiamsi eam plastro imponi permisisset; ejus enim error profluxit ex ignorantia rei, quam scire non tenebatur : siquidem ipse, cum esset vir militaris, officia levitarum et sacerdotum scire non debebat.

Præterea juxta Lyranum, Oza peccavit etiam in eo, quod voluerit assimilari Philistæis infidelibus in arcæ deportatione. Sciebat quidem id, ab eis impune factitatum; sed ipsi insistendum erat non exemplo Philistinorum levitis carentium, et legem ignorantium, neque ea obstrictorum; sed legi divinæ levitis declarate.

Obj. I. Eodem modo Abio, illius frater, ad quem

non minus, quam ad fratrem Ozam arcæ custodia et religiosa observantia pertinebat, luere debuisset eandem, aut similem pœnam, cum ab illo etiam gestari debnerit, et ipse æque ac frater arcam plastro imposuerit. Deinde si culpa fuit usque adeo gravis, non gestasse humeris illud sacrum onus; cur non similiter puniti sunt multi alii ex sacerdotali et levitico gradu, quorum plurimos ad celebrem illum atque festivum diem convenisse, verisimile est?

R. præ cæteris iram Dei efferbuisse contra Ozam, eumque morte repentina et publica potius quam alios punivisse, quia ille fecerat poni arcam supra plaustrum, ut ait Lyranus, ejusque transvectionis fuerat auctor. Unde Abulensis existimat, etiam alterum fratrem, et alios, qui ejus consilii participes fuerant, secreta morte punitos esse; primum autem et manifeste Ozam, quod ejus culpa populo palam innotuisset.

Obj. II. Quare ergo non statim morte mulctatus est Oza, cum arcam plastro imposuit? Tunc enim legem levitis præscriptam transgrediebatur.

R. quod etiamsi peccatum Oza commissum sit, cum arca plastro imponeretur; nihilominus punitum non fuit, priusquam effectus peccati sensibilibus et palam innotesceret, quando scilicet calcitrantibus bobus, arca inclinari cœpit, et excussa terræque alisa fuisset, non sine tanti Numinis dedecore, nisi eam manu suffulisset. Tunc ergo manifestum fuit quod non deberet a bobus plastro vehi, sed portari humeris hominum, quorum deportatione sic non fuisse inclinata.

Obj. III. Scriptura aliam causam assignat I Paralip. XIII, 10, dicens : *Iratus est itaque Dominus contra Ozam, et percussit eum, eo quod tetigisset arcam.*

R. quod Scriptura causam illam sic videatur exprimere, quia tunc percussus est, et quia tunc ejus delictum manifestatum est. Ita Estius in citatum Scripturæ locum. Itaque percussit eum Dominus, eo quod in eam necessitatem se conjecisset, ut jam arcam suffulcire cogereetur.

Aliter respondet idem auctor in cap. XV lib. I Paralip., scilicet Ozam bis peccasse; primo dum arcam plastro imposuit, secundo dum eam tetigit; nam vectibus sustentari debebat, et nequidem vells involuta tangi poterat ab iis, qui non erant sacerdotalis generis.

QUÆSTIO II. — QUID CENSENDUM DE ALIIS QUIBUSDAM RATIONIBUS, OB QUAS NONNULLI PUTANT OZAM PERCUSSUM.

Præter rationes assignatas varii varias causas assignant, cur Oza percussus sit a Deo.

1. Serarius, apud A. Lapidem; addit, Ozam tetigisse arcam nudam; licet enim obducta esset velis, tamen vela hæc ita erant superposita, ut hæc illucque vento, aut plastrum agitatione ventilarentur. Cum enim boves calcitrarent, inclinarunt in unam partem velamina, sicque accurrens Oza per imprudentem et incautum zelum nudam arcæ partem tetigit. Ita ille. Solis autem

sacerdotibus licebat arcam contingere. Itaque Oza cum non esset sacerdos, ausus manum sustentandi causa admolari, in vestigio expiravit, ut loquitur Josephus lib. VII Antiq., cap. 4.

Verumtamen quod esset percussus, quia tetigisset arcam nudam, non habet apparentiam, ait Lyranus; illudque frivolum arbitratur Estius in cap. XIII lib. I Paralip.; nec id asserit Josephus, sed tantum quod eam tetigerit. Imo jam memoratam opinionem refutat Abulensis ex eo quod, dum portabatur arca de loco ad locum, esset operta et involuta tribus velaminibus: scilicet primo ponebatur super eam velum pretiosissimum, quod pendeat ante Sanctum sanctorum; secundo ponebatur velum de pellibus janthinis, tertio extendebatur desuper pallium totum hyacinthinum, ut habetur Numer. IV, 6. Ligabantur autem postea ista velamina, ita ut casu discooperiri non posset, etiamsi caderet in terram, inquit auctor proxime citatus.

Unde Sanctius dicit, quod ridiculum sit existimare, ex calcitracione boum, et plaustrum inclinatione, aut si qua acrior flaret aura, detegi potuisse arcam. Et revera sic non tantum fuisset Oza mortuus eam nudam tangendo, sed etiam totus populus eam sic videndo, ut patet in Bethsamitibus lib. I, cap. VI.

2. Quidam illum nocturnum cum uxore sua habuisse congressum arbitrantur, et impuras manus ad arcam admovisse, inquit Sanctius: quod si ita esset, satis sibi supplicium illud capitale promeruit; nam qui sacra tractant, mundos esse deest, maxime ab eo quod olet aliquod conjugale; ex copula enim conjugali (juxta legem Levit. XV, 16) contrahebatur immunditia legalis, et quasi quaedam irregularitas.

Attamen Scriptura talis immunditiae Ozæ nullam mentionem ingerit; et sic potius a Deo punitus fuisset, quando arcam primum tetigit, dum eam plastro imposuit.

3. Abulensis putat eum percussus, quia forte tetigit eam sine necessitate: nam quamvis boves eam parum inclinaverint, ut insinuat I Paralip. XIII, non erat tamen verisimile, quod ex hoc posset cadere. Item quia forte eam tetigit irreverenter, quasi esset res profana. Sed hæc conjecturæ sunt, quas satis timide proponit auctor citatus.

4. Speculatur Sanctius, Ozam neque sacerdotem fuisse, neque levitam, neque ullo modo sacrum aliquod ministerium obire potuisse legitime: et dicit, quod Josephus id videatur censuisse lib. VII Antiq., cap. 4.

Verumtamen Josephus tantum asserit, sacerdotem non fuisse, neque de stirpe Aaron: cum eo autem consistit fuisse levitam; uti clare asserit S. Hieron. quæst. præced. citatus.

Quod vero I Paralip. XV, 11 et seq., putet Sanctius indicari, in ea traductione priori, e levitico genere interfuisse neminem, nullo fundamento putat: tantum enim ex citato loco sequitur, tunc non adfuisse principes familiarum leviticarum, quibus David loquebatur, *2. ubi est dignus vestire vestem auream*

Porro Angelomus, Abulensis, et alii censent, Ozam ista morte temporali castigatum, æternam evasisse; videtur enim ejus peccatum veniale tantum fuisse, vel saltem de eo poenituisse, quando calcitrantibus bobus, videbat in quod periculum arcam adduxisset.

Peccatum Ozæ in hebræo vocatur *error*, seu ignorantia: bene tamen *temeritatem* vertit S. Hieron., quia erat error culpabilis.

P. qualis fuerit Obededom Gethæus, in cujus domum arca introducta est.

R. cum Lyranus: Iste Obededom erat de levitis, et dicitur *Gethæus*, quia in Geth fuerat cum Davide, dum hic fugiebat Saulem. Vel forte etiam ideo dicitur *Gethæus*, quia in Geth habitaverat, aut natus erat, quamvis gente esset Judæus; sicut Elimelech habitavit in Moab, de quo cap. I lib. Ruth. Ita Serarius.

Obededom levitam fuisse, et inter sanctuarii janitores et cantores annumeratum, pariter asserunt Tirinus, A Lapide, et Menochius: idque patet ex I Paralip. XV, 18, 21 et 24. Item ex cap. XVI, ibidem, *5 et 58*: sicuti et ex cap. XXVI, 1 et 4.

Juxta Josephum, lib. VI Antiq., cap. 4, domus Obededom non erat in Jerusalem, sed in villa, seu loco urbi vicino; eratque levita justus, sed humilis et pauper, dum arcam recepit.

CAPUT VII.

Ubi David meditatur templum Domino ædificare, primum a Nathan propheta laudatur; sed mox Deo jubente, per eundem operi admovere manum prohibetur, adjuncta promissione, quod filius ex ipso nasciturus templum illud construeret, ejusque regnum ac posteritas perennaret.

QUÆSTIO UNICA. — QUOMODO PROPHETIA NATHAN, ET PROMISSIO HIC FACTA AD DAVIDEM, QUADRET SALOMONI, ET QUOMODO EADEM INTELLIGATUR DE CHRISTO.

Vers. 2: *Dixit (David) ad Nathan prophetam: Videsne quod ego habitem in domo cedrina, et arca Dei posita sit in medio pellium?* Hæc verba David, per modum consilii, cum Nathan contulit, quasi diceret: Indignum videtur, ut arca Domini sub tentorio lateat, me domum cedrinam inhabitante: meditor itaque extruere templum magnificentum, in quo eam honorifice collocem.

5: Dixitque Nathan ad regem: Omne quod est in corde tuo, vade, fac: quia Dominus tecum est. S. Gregor., hom. 1 in Ezechielem dicit Nathan prophetam, ex magno usu prophetandi, suspicatum fuisse, sive existimasse, quod hæc etiam prophetico spiritu diceret, cum tamen ea ex suo spiritu proferret; quia ideo sequenti nocte melius a Deo edoctus, revocavit postera die, quæ pridie probarat. S. Gregorii auctoritatem sequitur D. Thom. Secunda Secundæ, q. 171, a. 5, ubi notat, tali casu prophetas per Spiritum sanctum citius corrigi, ne error ex hoc possit accidere.

Quia Nathan hic Deum non consuluit, inquit A La-

pide, hinc nec a Deo fuit illustratus, sed erravit; errorem tamen illico, admonitus a Deo, correxit.

7. 4: Factum est autem in illa nocte: et ecce sermo Domini ad Nathan, etc. Noluit Deus Davidem per alium monere, quam per ipsum Nathan, ut ipse idem propheta erudiretur imposterum, ait Menochius, ne facile inconsulto Domino, quasi ex Dei oraculo responderet.

His non obstantibus, ut merito observavit Estius, fortasse rectius diceretur, Nathan a Davide consultum, ex timore respondisse, non ut prophetam, sed ut virum prudentem, ac Dei amicum, id quod pietas et prudentia suadebant esse respondendum. Quis enim vir pius ac prudens non illico approbaret tam religiosum ac sanctum regis propositum? Unde nec propterea forte pro responso Nathan consuluit divinum oraculum, quod in re tam aperta ejusmodi consultatio videretur supervacanea.

7. 15: Ipse (scilicet filius tuus) ædificabit domum nomini m. o. ... 7. 14: Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium. Non exigua difficultas est, quomodo intelligenda sit hæc propheta Nathan; scilicet an tota de Salomone, an tota de Christo, an vero mixtum de utroque.

Estius et multi alii recentiores dicunt, quod ista propheta pertineat secundum litteram ad Salomonem, sed sensu mystico atque longe nobiliori, nobisque ex Scriptura sacra testatissimo, pertineat ad Christum. Alii vero putant, quædam ex hisce, quæ hic dicuntur, ad litteram competere Christo, quædam Salomoni. Ita Theodoretus et Procopius. Lyranus hæc ad litteram de utroque intelligit, id est de Christo et de Salomone. Atque hæc ultima sententia videtur verisimilior. Unde

R. et dico: Jam memorata propheta pro parte et inchoative impleta fuit in Salomone, plene autem et perfecte impleta est in Christo et Ecclesia.

Prob. prima pars: I, ex lib. I Paralip., cap. XXVIII, 6 et 7, ubi illa, quæ hic dicta sunt, Salomoni expresse tribuuntur: *Salomon (ait Dominus per prophetam ad Davidem) filius tuus ædificabit domum meam ... ipsum enim elegi in filium mihi, et ego ero ei in patrem. Et firmabo regnum ejus in æternum.* Ubi David commemorans hanc promissionem a Deo sibi factam, manifeste eam de filio Salomone intelligit.

Prob. II. Quia propheta agit de eo qui post Davidem erat fabricaturus templum, quod ædificare volebat David, sed prohibitus fuit a Deo. Atqui hic non est alius quam Salomon; ergo, etc.

Prob. III. Quia Nathan hæc prophetavit ad gaudium Davidis pro posteritatis ejus felicitate, non tantum quæ post multa sæcula ad Christi adventum differenda erat, sed quæ mox in filio ejus Salomone, et successoribus ejus erat futura. Itaque hæc verba: *Ipse erit mihi in filium*, de Salomone sic exponuntur: Talem ex ipso voluptatem hauriam, qualem ex charissima sobole parentes haurire solent, eritque mihi filius per gratiam adoptionis (quo sensu etiam et angeli dicuntur filii Dei, Job XXXVIII) quia in

principio fuit gratus et amabilis Domino; uti liquet ex prioribus capitibus lib. III Reg. et lib. II Paralipomenon.

Prob. secunda pars: I, ex S. P. Aug. lib. XVII de Civ. Dei, cap. 8, ita scribente: *Hanc tam grandem promissionem qui putat in Salomone fuisse completam, multum errat. Attendit enim quod dictum est, « Hic ædificabit mihi domum: » quoniam Salomon templum illud nobile struxit, et non attendit: « Fidelis erit domus ejus et regnum ejus usque in æternum coram me. » Attendat ergo, et inspiciat Salomonis domum plenam mulieribus alienigenis colentibus deos falsos, et ipsum ab eis regem aliquando sapientem in eandem idololatriam seductum atque dejectum: et non audeat existimare Deum vel hoc promississe mendaciter, vel talem Salomonem domumque ejus futuram, non potuisse præscire.*

Prob. II, ex versu 12 hujus cap., ubi dicit Deus per Nathan ad David: *Cumque impleti fuerint dies tui, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, et firmabo regnum ejus.* Atqui hæc verba in sensu proprio et naturali accepta non videntur convenire Salomoni; quandoquidem ipse, vivente Davide, nescimus natus fuerit, sed et jussu illius in regem inunctus sit: optime autem conveniunt Christo, quia certum est quod Christus, descendens ex David per B. Virginem, fuerit multo tempore post Davidem: et sic littera patet prout jacet, et expositio est multo clarior et melior saltem in pluribus, inquit Lyranus; ergo, etc.

Unde S. Aug. loco supra citato rursus ait, quod hinc satis eluceat non esse ipsum [Salomonem] quem propheta ipsa præsignat quæ ad ejus patrem loquitur ... quomodo enim propter id quod sequitur: *« Hic ædificabit mihi domum, » iste Salomon putabitur prophetatus, et non potius propter id quod præcedit: « Cum impleti fuerint dies tui, et dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, » alius « Pacificus » [nempe Christus] intelligitur esse promissus, qui non ante, sicut iste, sed post mortem David prænuntiatus est suscitandus?*

Prob. III. Quia propheta agit de semine suscitando, cujus domus futura est fidelis in servitio divino: atqui hoc rursus non convenit Salomoni, ut ex verbis S. Aug. supra citatis constat; optime autem quadrat Christo, quia fides Ecclesiæ ejus nunquam defectura est; ergo, etc.

Prob. IV. Apostolus ad Heb. I, 5, illa verba: *Ego ero ei in patrem, etc.*, assumit ad probandum differentiam inter Christum et Angelos; atqui si tantum in sensu mystico iis usus fuisset, non satis firmum foret ejus argumentum; ergo.

Prob. min. Quia ait ista verba ita de Christo esse dicta, ut non possint intelligi de aliquo, qui Christo est inferior: atqui in sensu literali ita dicta sunt de Christo, ut non possint intelligi dicta de aliquo, qui Christo est inferior; ergo.

Prob. min. Quia vox *filius* in sensu proprio significat eum qui est talis, non per adoptionem, sed per

naturam; quæ est vera et perfecta filio: atqui nec Salomon, nec quisquam alius, sed solus Christus est Filius Dei per naturam; ergo in sensu litterali proprio, et plene ac perfecte, præcitata verba tantum conveniunt Christo; et sic Apostolus eis hoc sensu utens, optime inde deducit Christum esse excellentiorem angelis.

Quomodo autem præmemorata prophetia sano sensu Salomoni, et quomodo plene ac perfecte conveniat Christo, ex objectionibus et eorum solutionibus, ulterius patebit. Itaque contra utramque resolutionis partem

SOLVUNTUR ARGUMENTA. — Obj. I, contra primam resolutionis partem. Hic γ . 15 dicitur: *Et stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum*. Atqui hæc verba optime conveniunt Christo, quia regnum ejus firmum et perpetuum est, juxta illud Daniel VII, 14: *Potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur, et regnum ejus quod non corrumpetur*. Item juxta illud Luca I: *Regni ejus non erit finis*. Salomoni autem et regno ejus non videntur posse convenire; quia sceptrum jam diu a Juda ablatum est; ergo.

R. Neg. min. pro secunda parte, quia in *sempiternum* idem significat ac tempus longinquum; sic enim intellexit ipsemet David, γ . 19. Sic lex circumcisionis vocatur *sædus sempiternum*, Gen. XVII. Et sic etiam de omnibus ceremoniis V. L. dicitur sapius in Levitico; quæ tamen non semper erant duraturæ, sed abrogandæ per Christum. Item sic Exod. XXI de servo, qui nolebat exire de servitute anno septimo, dicitur quod maneret *servus in seculum*. Et psal. LXXV dicuntur montes æterni. Unde ex argumento proposito tantum sequitur, hæc non plene et perfecte convenire Salomoni, sicut conveniunt Christo: quod libenter admitimus.

Obj. II. Hic γ . 15 dicitur: *Misericordiam autem meam non auferam ab eo*. Atqui a Salomone Deus abstulit misericordiam propter gravia, quæ in senectute commisit, peccata: scidit enim regnum ejus, ut habetur III Reg. XI. Imo verisimile est, quod Salomon æternam damnationem incurrerit; ergo, etc.

R. Disting. min. A Salomone abstulit misericordiam, pro parte; concedo: omnino et totaliter; nego min. Nam in textu statim additur: *Sicut abstuli a Saül, quem amovi a facie mea*. Itaque textus objectus tantum denotat, regnum temporale non esse totaliter a Salomone auferendum, sicut fuit ablatum a Saül, ejusque posteris: mansit enim regnum Juda in posteritate Salomonis multis seculis, videlicet usque ad captivitatem babylonicam, ac deinde sub titulo principatus usque ad Herodem: tandemque in Christo, ex progenie David et Salomonis descendente, spirituale regnum pro terreno successit.

Obj. III. Saltem S. P. Aug. supra citatus, videtur negare istam prophetiam convenire Salomoni; ergo.

R. quod tantum negat, eam plene et perfecte convenire Salomoni, quemadmodum supra dictum est; at non negat, eam pro parte et inchoative et convenire: nam loco supra citato rursus ita scribit: *Facta*

est nonnulla imago rei futuræ etiam in Salomone, in eo quod templum ædificavit, et pacem habuit secundum nomen suum [« Salomon » quippe « pacificus » est latine] et in exordio regni sui mirabiliter laudabilis fuit... prænuntiabat ipse Christum Dominum... qui ædificaret domum Domino, non de lignis et lapidibus, sed de hominibus... huic enim domui dicit Apostolus, hoc est fidelibus Christi [I Cor. III]: « Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. »

Igitur juxta S. Doctorem, prophetia etiam litteraliter intelligitur de Salomone, quatenus in exordio regni sui figura fuit Christi, 1. propter innocentiam morum, et Dei cultum; 2. ob summam sapientiam; 3. ob amplissimas divitias; 4. ob regnum vastissimum; 5. ob familiam ordinatissimam; 6. ob summam pacem et tranquillitatem. Quæ tamen omnia multo abundantius, et complete competunt soli Christo, et ejus Ecclesiæ, quæ est spirituale regnum Christi.

Obj. IV, contra secundam resolutionis partem: Hic, γ . 14, dicitur: *Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, et in plagis filiorum hominum*: id est, humana et clementi punitione emendabo eum, sicut solent homines filios castigare. Hebræi autem, teste auctore libri Tradit. hebræicæ in lib. Reg. inter opera S. Hieron. per *virgam virorum* intelligunt gladium inimicorum; per *plagas vero filiorum hominum* dicunt designari morbos, egestates, aliaque incommoda, quibus propter demerita sua homines a Deo castigantur. Atqui hæc non possunt competere Christo: utpote qui prorsus impeccabilis fuit; sed optime competunt Salomoni: quia cum esset *senex, depravatam est cor ejus per mulieres, ut sequeretur deos alienos*, uti III Reg. XI refertur; et ob hoc aliaque gravia ejus peccata Deus ipsum punivit, imo et plures adversarios ei suscitavit, ut legitur ibidem; ergo, etc.

R. Disting. min. Non competunt Christo in propria persona (quemadmodum conveniunt Salomoni) concedo min. Non competunt ei in membris ejus, id est fidelibus; nego min. ac consequenter, et dico eum S. Aug. lib. XVII de Civ. Dei, cap. 9: *Ideo in libro Regnorum iniquitas ejus (scilicet Christi) dicitur: In psalmo autem LXXXVIII, filiorum ejus: ut intelligamus de ipso dici quodammodo, quod de ejus corpore dicitur*. Idque S. Doctor declarat ex eo quod Christus Saül apprensus, dixerit: *Quid me persequeris*, quando nempe persequeretur fideles.

Obj. V. Ex eo quod hic γ . 16 dicitur: *Fidelis erit domus tua*, non recte videtur probari, illam prophetiam non esse completam in Salomone; ergo præcipuum fundamentum secundæ nostræ resolutionis corrui.

Prob. ant. Quia per domum fidelem intelligi potest domus firma, stabilis et perennis, ut ex hebræo verbit Pagninus; sic enim vox *fidelis* sæpe sumitur in Scriptura, ut III Reg. XI, 38, Isaia XXII, 23, Act. XIII, 34. Ergo prophetia potest dici completa in Salomone, et ejus successoribus.

R. Neg. ant. Et ad prob. dico, quod licet vox *fidelis* aliquando eo sensu sumatur, tamen in textu ex hoc capite citato non possit sic accipi: quia in versibus præcedentibus Nathan expresserat imo et γ . 16 rursus de novo exprimit regnum Salomonis futurum stabile, dum dicit: *Et thronus tuus erit firmus jugiter*. Ergo dum dicit: *Fidelis erit domus tua*, aliquid aliud significat, ac consequenter vox *fidelis* debet hic accipi proprie, et non figurate.

Inst. Etiam accepta proprie, potest verificari de Salomone et de domo ejus; ergo, etc.

Prob. ant. Quia licet Salomon peccaverit, item licet aliqui reges Juda ad idololatriam declinaverint, tamen alii, puta Ezechias, Josias, etc., rursus reducebant populum ad cultum divinum: ergo.

R. Disting. ant. Potest verificari de Salomone et de domo ejus, secundum quid; concedo: simpliciter et absolute, nego ant. et consequenter. Nam licet varii pii reges Juda populum ab idololatria ad verum Dei cultum reducerint, tamen inde non sequitur quod domus ejus, id est successores in regnum ejus, simpliciter loquendo manserint Deo fideles: nam Achaz, Amon et nonnulli alii reges Juda fuerunt valde impii, et populum ad idololatriam per sana, altaria, etc., ab ipsis erecta incitaverunt et seduxerunt: et ideo domus ejus non potest dici mansisse fidelis in æternum.

Obj. VI. Verba illa: *Suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo*, æque verificantur de Salomone, ac de Christo: ergo nec S. Aug. nec nos inde recte concludimus, prophetiam non esse completam in Salomone.

Prob. ant. Quia ista nihil aliud significant quam *suscitabo Salomonem ad regnum, ut regnet post te*, sicut revera factum est; nam post mortem Davidis tantum accepit plenam et absolutam regni administrationem. Et ita præcitata verba intellexit ipsemet Salomon, III Reg. VIII, 19 et 20.

R. Disting. ant. Verificantur de Salomone, imperfecte, seu in sensu litterali figurato sive metaphórico accepta; concedo ant. Et hoc sensu tantum ea de se dicta esse insinuat Salomon, loco jam citato III Reg. Verificantur de Salomone, plene et perfecte, seu in sensu litterali proprio et naturali accepta; nego ant. ac dico, hoc sensu de ipso verificari non posse, eo quod, vivente Davide, ad regnum evectus fuerit: et consequenter, proprie loquendo, dici nequit, quod post mortem Davidis demum ad regnum suscitatus fuerit.

Obj. VII. Ex jam dictis sequitur primo, quod quædam ad litteram intelligantur de Christo tantum, quædam autem de Salomone et de Christo simul: atqui hoc non videtur commode posse admitti; quia tunc rumperetur tota congeries sententiarum: nam in prophetia est tota continuata locutio. Sequitur secundo, quod eadem Scripturæ verba habeant duos sensus litterales, quorum unus est proprius, alter figuratus.

R. Admittendo totum: nam in hoc non est aliquid inconveniens. Non in primo, quia, ut observat S. Gre-

gor., hom. 7 in Ezech.: *Consuetudo prophetæ est, nunc illa, nunc ista conspiceret, et ab aliis in aliud subito verba derivare*. Et hic transitus est frequens in psalmis, atque inter alia liquet ex psalm. LXXI, ubi David a figura, id est a Salomone, transiit ad figuratum, id est ad Christum, dicens γ . 6: *Descendet sicut pluvia in vellus, etc.*, usque ad finem psalmi. Non etiam in secundo est inconveniens: nam juxta SS. Aug., Hieron., Ambros. et alios veteres illud Gen. I: *In principio*, in sensu litterali proprio intelligitur de initio temporis; in sensu autem litterali figurato intelligitur de Filio, seu de secunda SS. Trinitatis persona. Item Gen. III, quædam in sensu litterali proprio intelliguntur de serpente naturali, et in sensu litterali figurato intelliguntur de serpente infernali, seu de diabolo. Quidni ergo similiter dicamus, quod quædam sint in prophetia Nathan, quæ in sensu litterali proprio intelliguntur de Christo, et in sensu figurato de Salomone; vel e converso?

CAP. VIII, IX, X.

Varia Davidis bella, totidemque ejus victoriæ recensentur. Ob gratam memoriam Jonathæ, sibi quondam amicissimi, benefacit filio ejus Miphiboseth. Mittit legatos ad Hanon, regem Ammonitarum, qui super morte patris illum consolentur.

QUÆSTIO PRIMA. — QUOMODO DAVID DEVICERIT PHILISTEOS, MOABITAS, ET ADAREZER REGEM SOBA.

Cap. VIII, 1: *Et factum est post hæc, percussit David Philistinim et humiliavit eos*. David præpeditus a Deo ab exstruendo templo, convertit se ad prælia, quibus pacem et spolia Salomoni pararet, ad illud fabricandum tranquille et sumptuose.

Et tulit David frenum tributi de manu Philistinim. Per frenum tributi proprie intelligitur urbs Geth, capta a Davide: illa enim erat in confinio Judææ et Philistææ; ideoque per eam Philistæi frenabant Hebræos, eosque tenebant subjectos, et ad tributa cogebant.

Cum enim civitas Geth esset metropolis, seu caput unius ex quinque satrapis Philistinorum, ipsa cum vicinis urbiculis et arcibus vocabatur hebræice *Metegh-amma*, id est frenum tributi: *Metegh* enim significat frenum, *amma* vero proprie cubitum designat; sed hic pro tributo accipitur: quia pretium tributi limitatum et definitum fuit instar cubiti.

Et sane non aliud hic insinuat fecisse David cum Philistæis, quam quod mox γ . 2, 6 et 14 traditur fecisse cum Moabitis Syris et Idumæis, nempe militare præsidium posuisse in opportunis earum regionum urbibus et locis, quo ipsos devictos sub jugo et tributo contineret. Manifestius hoc evadit ex I Paralip. XVIII, 1, ubi pro majori dilucidatione hujus loci dicitur: *Factum est autem post hæc, ut percuteret David Philistinim, et humiliaret eos, et tolleret GETH, et filias ejus: id est oppida, urbi Geth subjecta*. Ita Serarius cum aliis.

γ . 2: *Et percussit (David) Moab: id est Moabitas,*